

Cinsel İşlev Bozukluğu Olan Çiftlerde Evlilik Uyumunda Kişilik Özellikleri Etkili mi? Cinsel Doyumun Aracı Etkisi

Cennet ŞAFAK ÖZTÜRK¹, Haluk ARKAR², Ceren GÖKDAĞ³

ÖZET

Amaç: Çalışmanın temel amacı cinsel işlev bozukluğu (CİB) olan çiftlerde kişilik özellikleri, evlilik ilişkisi ve cinsel doyum arasındaki ilişkileri araştırmaktır. İkincil amaç hem kişilik özellikleri ile cinsel doyum arasında evlilik uyumunun hem de kişilik özellikleri ile evlilik uyumu arasında cinsel doyumun aracı etkisini sınamaktır.

Yöntem: Çalışmanın örneklemini CİB tanısı konulan 101 evli kişi ve onların eşlerinden oluşan toplam 202 kişiden oluşmuştur. Katılımcılara Kişisel Bilgi Formu, Mizaç ve Karakter Envanteri (MKE), Golombok-Rust Cinsel Doyum Ölçeği (GRCDÖ), Çift Uyum Ölçeği (ÇUÖ) uygulanmıştır.

Bulgular: Yüksek zarardan kaçınma, düşük kendini yönetme özelliklerinin azalmış evlilik uyumu ve azalmış cinsel doyumla ilişkisi bulunmuştur. Azalmış cinsel doyumun azalmış evlilik uyumu ile ilişkili olduğu görülmüştür. Çoklu aracı değişken analizi sonuçlarına göre, kişilik özellikleri ile cinsel doyum arasındaki ilişkide evlilik uyumunun aracı etkisi görülmezken, kişilik özellikleri ile evlilik uyumu arasındaki ilişkide cinsel doyumun aracı etkisi bulunmuştur. Kendini yönetme karakter özelliği, evlilik uyumunu cinsel doyum üzerinden yordamaktadır.

Sonuç: Çalışmanın bulguları kişilik özelliklerinin cinsel doyum ve evlilik uyumuna etkilerinin özellikle CİB olan kişilerde daha dikkatli ve ayrıntılı ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır. Sağlıklı evlilik işlevlerini geliştirmek için tasarlanacak müdahalelerde kişilik özellikleri ve cinsel doyumun atlanmaması gerektiği söylenebilir. CİB psikoterapisinde kişilik özellikleri ve cinsel işlevlere odaklanmak evlilik uyumuna etki edebilir.

Anahtar Sözcükler: Cinsel işlev bozukluğu, mizaç, karakter, cinsel doyum, evlilik ilişkisi

SUMMARY

Are Personality Traits Effective in Marital Adjustment in Couples with Sexual Dysfunction? The Mediating Effect of Sexual Satisfaction

Objective: The primary aim of the study is to investigate the relationships between personality traits, marital relationship and sexual satisfaction in couples with sexual dysfunction (SD). The secondary aim is to examine the mediating effects of marital adjustment between personality traits and sexual satisfaction, and of sexual satisfaction between personality traits and marital adjustment.

Method: The study was conducted with a total of 202 participants consisting of 101 married individuals diagnosed with SD and their spouses. Personal Information Form, Temperament and Character Inventory (TCI), Golombok-Rust Sexual Satisfaction Scale (GRISS), and Dyadic Adjustment Scale (DAS) were administered to the participants.

Results: High harm avoidance and low self-directedness were associated with decreased marital adjustment and reduced sexual satisfaction. Reduced sexual satisfaction was related to the decreased marital adjustment. According to the results of multiple mediating analyzes, mediating effect of marital adjustment was not significant in the relationship between personality traits and sexual satisfaction, while the mediating effect of sexual satisfaction was significant in the relationship between personality traits and marital adjustment. Namely, self-directedness predicted the marital adjustment through the mediating role of sexual satisfaction.

Conclusion: The results of this study demonstrated that the effects of personality traits on sexual satisfaction and marital adjustment should be considered cautiously and in detail, especially in people with SD. Interventions designed to improve healthy marital functioning should include personality traits and sexual satisfaction. In the psychotherapy for SD, focusing on personality traits and sexual functions can affect marital adjustment.

Keywords: Sexual dysfunction, temperament, character, sexual satisfaction, marital relationship

Geliş Tarihi: 01.12.2018, **Kabul Tarihi:** 29.06.2019, **Çevrimiçi Yayın Tarihi:** 10.10.2019

¹Dr. Öğr. Üyesi, Aydın Adnan Menderes Üni. Fen-Edebiyat Fak., Psikoloji Bl., Aydın, ²Prof., ³Psikolog, Ege Üniv. Edebiyat Fak., Psikoloji Bl., İzmir.

ÇŞÖ: <https://orcid.org/0000-0002-8485-039X>, **HA:** <https://orcid.org/0000-0002-1103-1203>, **CG:** <https://orcid.org/0000-0002-9111-2811>

Dr. Cennet Şafak Öztürk, e-posta: cennet.ozturk@adu.edu.tr

GİRİŞ

Cinsel işlev bozukluğu (CİB) Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı Dördüncü Baskısı'nda (DSM-IV-TR) kişilerarası ilişkileri zorlaştıran, belirgin sıkıntı yaratan, cinsel yanıt döngüsünü karakterize eden cinsel istek ve psikobiyojik değişikliklerde bozulma olarak tanımlanmaktadır (Amerikan Psikiyatri Birliği 2000). CİB bir kişinin cinsel olarak yanıt verme ya da cinsel haz yaşama yeteneğinde klinik olarak anlamlı bir bozulma ile nitelendirilen heterojen bir bozukluktur (American Psychiatric Association 2013) ve toplumda oldukça yaygın olarak görülmektedir (Laumann ve ark. 1999). CİB yaygınlığı erkeklerde %10-52, kadınlarda %25-63'tür (Laumann ve ark. 1999, Lewis ve ark. 2010). Türkiye'de bu oranlar sırasıyla %43,3 ve %48,3'tür (Oksuz ve Malhan 2005, 2006).

Yaygın olmasına karşın cinsel sorunların etiolojisi bilinmemektedir (American Psychiatric Association 2013). Altta yatan kişilik özellikleri cinsel sorunların oluşumu ve sürmesinde rol oynayabilmektedir (Harris ve ark. 2008, McCabe ve ark. 2010). Kişilik özelliklerinin CİB (Crisp ve ark. 2013, Leeners ve ark. 2014, Peixoto ve Nobre 2016, Quinta-Gomes ve Nobre 2011), cinsel işlev (Crisp ve ark. 2015, Fisher ve McNulty 2008, Harris ve ark. 2008), cinsel davranış (Schenk ve Pfrang 1986), cinsel tutumlar (Heaven ve ark. 2000) ve cinsel bilişlerde (Moyano ve Sierra 2013) rol oynadığını söyleyen çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. CİB ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi araştıran alanyazın gözden geçirildiğinde, farklı kişilik modelleri ve farklı örneklem kullanıldığından farklı sonuçlarla karşılaşmaktadır. Beş-Faktör Kişilik Modeli'ne dayanan çalışmalarda cinsel sorunlarla nevrozizm ve dışadönüklük ilişkili olarak bulunmuştur (Kennedy ve ark. 1999, Quinta-Gomes ve Nobre 2011). Kadınlarda uyarılma ve orgazm sorunlarının yüksek nevrozizm ve düşük dışadönüklük ile güçlü bir şekilde ilişkili olduğu görülmüştür. Nevrozizmin CİB'i olan ve olmayan erkekleri iyi ayırt ettiği ve böylece CİB olan erkeklerde önemli bir rolünün olduğu saptanmıştır.

Kişiliğin yapısını ve gelişimini tanımlamak için Cloninger ve arkadaşları (1993) tarafından öne sürülen psikobiyojik modelde, kişilik, dört mizaç boyutu (yenilik arayışı, zarardan kaçınma, ödül bağımlılığı ve sebat etme) ve üç karakter boyutu (kendini yönetme, iş birliği yapma ve kendini aşma) ile kavramsallaştırılmıştır. Son dönemde Cloninger'in modelini temel alarak CİB üzerine az sayıda çalışma yapıldığı ve bu çalışmalarda da farklı sonuçların olduğu görülmektedir. Konkan ve arkadaşları (2012) vajinismus hastalarının kontrol grubuna kıyasla yalnızca ödül bağımlılığı mizaç özelliğinden yüksek puan aldığını bulmuşlar, vajinismus has bir karakter özelliği olmadığını görmüşlerdir. Erken boşalma sorunu olan erkeklerle yapılan bir çalışmada (Kempeneers ve ark. 2013) yüksek zarardan kaçınma puanları göze çarpmaktadır.

Alanyazında CİB'in belli kişilik boyutları ile ilişkili olup olmadığı üzerine çelişkili sonuçlar olduğu görülmektedir.

Evlilik uyumu, çiftlerin çatışmaları etkili bir şekilde çözmelerine ya da kaçınmalarına izin veren böylece evliliklerinden ve birbirlerinden doyum alan partnerlerin uyumu şeklinde tanımlanmaktadır (Chen ve ark. 2007). Spanier ve Lewis'e (1980) göre ise bireyin evlilik ilişkisindeki gereksinimlerini karşılama derecesine ilişkin algısıdır. Bu, evlilikten sağlanan genel doyumunu ifade ettiği gibi, evlilikteki arkadaşlıktan ve cinsellikten sağlanan doyum gibi daha özel durumları da ifade etmektedir. Evlilik ilişkisinin, CİB'in hem nedeni hem de sonucu olarak önemli bir rol oynadığı belirtilmektedir (Althof ve ark. 2005). Cinsel sorunların işlevsiz ya da doyumsuz ilişkinin bazen sonucu bazen nedeni olduğu gözlenmiştir. Sıklıkla, hangisinin ilk olduğunu belirlemek zordur (McCabe ve ark. 2010). Çözümlememiş ya da artan ilişki çatışmaları ile CİB'in gelişimi arasında çift yönlü bir ilişki olduğu düşünülmektedir (Metz ve Epstein 2002). Bir yandan sıkıntılı ilişki çatışmaları cinsel istek, uyarılma ve yakın davranışlara engel olabilir. Diğer taraftan, CİB, çiftlerin tüm ilişkilerinde çatışmaların artmasına ve sıkıntıya sebep olabilir. Çalışmalar, CİB'i olan çiftlerin azalmış duygusal ve fiziksel yakınlık gösterdiğini, cinsel yaşamından ve evlilik ilişkisinden daha az doyum aldığını göstermiştir (Gülsün ve ark. 2006, Rust ve ark. 1988, Trudel ve ark. 1993, Trudel ve ark. 1997). Bu çalışmalarda evlilikte yaşanan sorunlar ile CİB arasında güçlü bir ilişki olduğu görülmektedir.

Cinsel doyum insan cinselliğinin önemli bir bileşenidir (Sánchez-Fuentes ve ark. 2014). Cinsel doyum fiziksel bileşenler ile afektif/duygusal bileşenlerden oluşmaktadır. Fiziksel bileşen "cinsel ilişkiden alınan zevki" ya da "doyumu" kast etmekte, duygusal cinsel doyum "sürekli bir ilişkideki mutluluk" anlamına gelmektedir (Barrientos ve P'aez 2006). CİB ile cinsel doyumun birbiriyle ilişkili olduğu belirtilmektedir (Sánchez-Fuentes ve ark. 2014). Çalışmalar CİB olan çiftlerin cinsel doyumlarının az olduğunu göstermektedir (Byers ve MacNeil 2006).

Tahmin edileceği gibi cinsel doyum, evlilik uyumu ile de ilişkilidir. Evlilik uyumları düşük olan kişilerin cinsel doyumları da azdır (Byers ve MacNeil 2006, Ojo 2017, Rahmani ve ark. 2009, Sánchez-Fuentes ve ark. 2014, Santtila ve ark. 2008). Çalışmalar kişilik özellikleri ile cinsel doyum arasında da ilişki olduğunu göstermektedir (Sánchez-Fuentes ve ark. 2014). Yumuşak başlılık kişilik özelliğinden yüksek puan alan kadınlar daha sık cinsel ilişkiye girdiklerini, açıklık ve nevrozizmi düşük olan erkekler ve nevrozizmi düşük olan kadınlar cinsel ilişkiden daha fazla doyum aldıklarını bildirmişlerdir (Meltzer ve McNulty 2016). Kurpisiz ve arkadaşlarının (2016) genç yetişkin erkekler üzerinde yaptıkları bir çalışmada da benzer şekilde nevrozizm, düşük cinsel doyum ile pozitif yönde ilişkili bulunmuştur.

YÖNTEM

Katılımcılar

Kişiliğin evlilik üzerindeki etkisi konusunda çok az şey bilinmektedir. Karney ve Bradbury (1995) duygusal dengesizlik ve nevrotizm gibi kişilik eğilimlerinin, çiftin stresli yaşantılara nasıl uyum sağlayacağını etkileyen “uzun süren hassasiyetler” oluşturduğunu ifade etmişlerdir. Bireyin kişiliğinin kendi evlilik uyumunu nasıl yordayacağını araştıran (Kansız ve Arkar 2011, Samaneh 2012), kişilikteki benzerlikler ve benzemeyen özelliklerin evlilik ilişkisindeki ilişkisine bakan (Wilson ve Cousins 2003) ve partnerin kişiliği ile evlilik uyumu arasındaki ilişkiye odaklanan (Chen ve ark. 2007, Fisher ve McNulty 2008) çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Bu çalışmalarda düşük nevrotizm, gelişime açıklık, dışa dönüklük ve sosyal bağlılık gibi kişilik özellikleri eşlerin evlilik doyumunu olumlu yönde etkileyen özellikler olarak bulurken; duygusal yönden tutarsız olunması ve nevrotizm düzeyinin yüksek olması gibi özelliklerin evlilik doyumunu olumsuz yönde etkileyen özellikler olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ancak doğrudan mizaç ve karakter özellikleri ile evlilik uyumunu inceleyen çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir.

Metz ve Epstein (2002) önerdikleri modellerinde, ilişki çatışmasının, üç farklı süreç yoluyla CİB ile ilişkili olabileceğini belirtmişlerdir. Bunlardan ilki CİB tarafından oluşturulan çatışma ve sıkıntının bir sonucu olarak, ikincisi CİB’e katkıda bulunan olarak, üçüncüsü bir çiftin duygusal ve cinsel yakınlığı arttırabilmesinin bir aracı olarak. Bu yolakların ilk grubunda, bireysel partnerlerin özellikleri çiftin ilişkisinde sıkıntılı ve olumsuz çatışma etkileşimleri yaratan CİB’e katkı yapabilmektedir. Örneğin kişilik özellikleri CİB’e yol açarak çiftin ilişkisini etkilemektedir. İkinci olarak, ilişki çatışmasının CİB’e öncülük edebileceği çeşitli yolaklar vardır. Bu da cinsel işlev üzerinde ilişki çatışmasının olumsuz etkilerini içermektedir. Bu ilişki çatışmalarının kendisi bir ya da her iki partnerin kişilik özelliklerinden dolayı olabilir.

Görüldüğü gibi alanyazında CİB ile kişilik, cinsel doyum ve evlilik uyumu arasındaki ilişki ve bu değişkenlerin birbirleriyle olan ilişkileri tartışılmaya devam etmektedir. Yine alanyazında evlilik uyumu ve cinsel doyum arasındaki ilişkinin yönü belirsizdir. Bazı çalışmalar evlilik uyumunun cinsel doyumu etkilediğini söylerken bazıları tam tersini savunmaktadır. Buna ek olarak bu ilişkide kişilik özelliklerinin rolü tartışmalıdır ve alanyazında üç değişkeni de aynı anda ele alan çalışmalar sınırlıdır. Söz konusu kuramsal ve görgül temeller çerçevesinde bu araştırmanın temel amacı; kişilik özellikleri, evlilik ilişkisi ve cinsel doyum arasındaki ilişkileri, CİB olan çiftlerde araştırmaktır. Ayrıca cinsel doyum ile evlilik uyumu arasındaki ilişkinin yönü belirsiz olduğundan hem kişilik özellikleri ile cinsel doyum arasında evlilik uyumunun hem de kişilik özellikleri ile evlilik uyumu arasında cinsel doyumun aracı etkisi sınanmıştır. Böylece hangi modelin daha anlamlı sonuçlar vereceğinin incelenmesi de amaçlanmıştır.

Araştırmanın örneklemini, İzmir Ege Doğumevi ve Kadın Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesinin jinekoloji ve üroloji polikliniklerine cinsel bir sorun nedeniyle ayaktan başvuran, tedavisine henüz başlanmamış ve psikiyatrist tarafından DSM-IV-TR tanı ölçütlerine göre CİB tanısı konulan 18-55 yaş arasında 101 evli kişiden oluşmuştur. Araştırmaya DSM-5 yayınlanmadan önce başladığı için bu çalışmada DSM-IV-TR tanı ölçütleri kullanılmıştır. Bu katılımcılar daha önce yayınlanan bir çalışmanın (Şafak Öztürk ve Arkar 2018) veri tabanında yer alan CİB tanısı olan kişilerdir.

CİB tanısı konulan kişilerin kadın ya da erkek partnerlerinde sağlıklı gönüllülerle karşılaştırıldığında cinsel işlevlerinin çeşitli alanlarında sorunlar olduğu bilindiğinden (Derogatis ve Meyer 1979) bu çalışmaya tanı konulan kişilerin eşleri de dahil edilmiş ve toplam katılımcı sayısı 202’ye ulaşmıştır. Çalışmamızda tanı konulan katılımcılar ve tanı konulanların eşlerinin Golombok-Rust Cinsel Doyum Ölçeği (GRCDÖ) toplam puan ortalamaları sırasıyla 43,98±16,27 ve 28,71±14,24’dür. Çalışmadan dışlanma ölçütleri, okur-yazar olunmaması, mental retardasyonun olması ve bilinen herhangi bir fiziksel ve psikolojik/psikiyatrik rahatsızlığın olmasıdır. Kadınların yaş ortalaması 29,66±7,79 iken erkeklerin yaş ortalaması 33,73±8,12’dir. Katılımcıların %23,8’i 1 yıldan daha az süredir evli, %25,7’si 1-3 yıl arasında evli ve %28,3’ü de 10 yıl ve üstü süredir evlidir.

Veri Toplama Araçları

Kişisel Bilgi Formu: Katılımcıların demografik özellikleri ve evlilik durumları hakkında bilgi elde etmek amacıyla hazırlanmış formda katılımcıların hiç psikolog ya da psikiyatriste başvurup vurmadıklarını ve kronik/süregiden tıbbi hastalıklarının varlığını belirlemek amacıyla sorulmuş iki soru da yer almıştır.

Mizaç ve Karakter Envanteri (MKE): Doğru/yanlış olarak doldurulan 240 maddeden oluşan, 17 yaş üzerindeki kişilere uygulanabilen öz bildirim tarzı bu envanter Cloninger’in psikobiolojik kişilik kuramına dayalı olarak dört mizaç (yenilik arayışı, zarardan kaçınma, ödül bağımlılığı ve sebat etme) ve üç karakter (kendini yönetme, iş birliği yapma ve kendini aşma) boyutunu ölçmektedir (Cloninger ve ark. 1994). Ölçeğin psikometrik özelliklerinin ve klinik kullanımının uygun olduğu gösterilmiştir (Arkar ve ark. 2005, Köse ve ark. 2004).

Golombok-Rust Cinsel Doyum Ölçeği (GRCDÖ): Ölçek Rust ve Golombok (1986) tarafından geliştirilmiş ve cinsel ilişkinin niteliğini ve CİB’i değerlendirmeye yönelik sürekli bir eşi olan heteroseksüel bireylere ya da çiftlere uygulanan bir

ölçme aracıdır. Ölçeğin, beşli Likert tipi yanıtlanan kadınlar ve erkekler için hazırlanmış her biri 28 maddeden oluşan iki formu bulunmaktadır. Kadın ve erkek formlarında beşi ortak (sıklık, iletişim, doyum, kaçınma, dokunma) olmak üzere yedi alt boyut yer almaktadır. Ortak boyutlar dışında vajinismus ve orgazm bozukluğu (anorgazmi), erken boşalma (prematür ejakülasyon) ve empotans (erektile disfonksiyon) alt boyutları vardır. Ölçeğin değerlendirilmesinde hem ölçek toplam puanı hem de alt boyutlardan elde edilen puanlar kullanılabilir. Yüksek puanlar cinsel işlevlerdeki ve ilişkinin niteliğindeki bozulmaya işaret etmektedir. Envanterin Türkçe uyarlaması Tuğrul ve arkadaşları (1993) tarafından yapılmış, geçerli ve güvenilir olduğuna ilişkin kanıtlar elde edilmiştir.

Çift Uyum Ölçeği (ÇUÖ): Spainer (1976) tarafından çiftlerin, evliliklerinin niteliğini, uyumunu ve uyumun kalitesini değerlendirmek için geliştirilen ölçek dört alt ölçekten (çift doyum, çift uyumu, çiftlerin bağlılığı ve sevgi gösterme) oluşmaktadır. Ölçekteki 2 madde evet/hayır şeklinde diğer maddeler 5'li, 6'lı veya 7'li Likert tipinde yanıtlanmaktadır ve ölçek toplam 32 maddedir. Ölçekten dört alt ölçek puanı ve bunların toplanması ile oluşan toplam puan olmak üzere beş puan elde edilmektedir. Puanların artması, evlilik uyumunun da arttığını göstermektedir. Ölçeğin Türk örnekleminde geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Fışiloğlu ve Demir (2000) tarafından yapılmıştır.

İşlem

Ege Üniversitesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan etik izin alınmasının ardından İzmir Ege Doğumevi ve Kadın Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesinin jinekoloji ve üroloji polikliniklerine cinsel bir sorun nedeniyle ayaktan başvuran ve henüz tedavi almayan hastalar, tanısız değerlendirme için psikiyatriste yönlendirilmiş ve böylece klinisyen görüşmesiyle tanı koyulmuştur. CİB tanısı konulan hastalar, çalışma hakkında bilgilendirilmiş, çalışmaya eşi ile birlikte katılmaya gönüllü olan katılımcılara bilgilendirilmiş gönüllü onam formu ve ölçüm araçları verilmiştir. Olası bir sıra etkisini gidermek için Kişisel Bilgi Formu başta olmak üzere, diğer ölçekler her katılımcıya farklı sırada sunulmuştur. Eşlerin zarflar içerisinde verilen ölçekleri ayrı ayrı doldurmaları sağlanmıştır. Katılımcılar ölçekleri hastanenin güvenli, sessiz ve özel bir odasında doldurmuşlar, ölçekleri doldurduktan sonra zarfa koyup kapatarak teslim etmişlerdir. Veri toplama süreci Haziran 2012 ile Nisan 2013 arasında devam etmiştir.

İstatistik Analizler

Veriler SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) 17 paket programıyla analiz edilmiştir. Analizlerden önce veride bazı düzenlemeler yapılmıştır. CİB tanısına sahip 101 kişi ve bu kişilerin eşlerinin ölçek puanları amaç doğrultusunda

düzenlenmiştir. GRCDÖ'nün kadın ve erkek formu alt ölçekleri ve toplam puanları farklı hesaplandığından, veri seti, söz konusu ölçekten alınan puanlarla ilgili olarak düzenlenmiştir. Buna göre, ölçeğin kadın ve erkek formu için ortak olan 5 alt ölçek ve bu alt ölçeklerin toplamından elde edilen toplam puan, analizlerde kullanılmak üzere hazırlanmıştır. Kadın formunda yer alan iki alt ölçek (vajinismus ve anorgazmi) ve erkek formunda yer alan iki alt ölçek (erken boşalma ve empotans), bu çalışmanın dışında bırakılmıştır. Bu çalışmada cinsiyet ile ilgili herhangi bir hipotez olmadığı için, kadın ve erkek katılımcıların bir arada değerlendirilmesinin amaca hizmet edeceği düşünüldüğünden yalnızca ortak alt boyutlar çalışmaya dahil edilmiştir.

Katılımcıların mizaç ve karakter özellikleri, evlilik uyumları ve cinsel doyumları arasındaki ilişkileri incelemek için Pearson korelasyon analizleri ve cinsel doyum ve evlilik uyumunu yordayan değişkenleri tespit etmek için hiyerarşik regresyon analizleri uygulanmıştır. Çoklu aracılık analizleri ise Preacher ve Hayes'in (2008) önerdiği bootstrap yöntemiyle yürütülmüştür.

BULGULAR

Katılımcıların mizaç ve karakter özellikleri, evlilik uyumları ve cinsel doyumları arasındaki ilişkiler, Pearson korelasyon katsayılarıyla incelenmiştir. Sonuçlar Tablo 1'de sunulmuştur. Bulgular katılımcıların kişilik özellikleri, evlilik uyumları ve cinsel doyumları arasında bazı anlamlı ilişkiler olduğunu göstermiştir. Hem ÇUÖ hem de GRCDÖ ile ilişkili ortak kişilik özelliklerinin, zarardan kaçınma mizaç boyutu ve kendini yönetme karakter boyutu olduğu görülmüştür. Daha detaylı incelendiğinde, yenilik arayışı ve zarardan kaçınma mizaç özelliğinin arttıkça ve kendini yönetme karakter özelliğinin azaldıkça evlilik uyumunun da azaldığı söylenebilir. Ödül bağımlılığı yükseldikçe evlilik uyumu da artmaktadır. Cinsel doyuma bakıldığında ise, benzer şekilde zarardan kaçınma ve kendini aşma arttıkça, kendini yönetme azaldıkça cinsel doyum da azalmaktadır. Evlilik uyumu ile cinsel doyum arasında da orta düzeyde bir korelasyon ($r = -0,36$; $p < 0,01$) olduğu gözlenmiştir.

CİB tanısı olan kişilerin ve eşlerinin mizaç ve karakter özelliklerinin ve evlilik uyumlarının, cinsel doyumlarının yordayıcısı olup olmadığı hiyerarşik regresyon analizi ile incelenmiştir.

Bu amaçla, GRCDÖ'den alınan toplam puanın yordanması için ilk adıma MKE'nin 7 boyutu (yenilik arayışı, zarardan kaçınma, ödül bağımlılığı, sebat etme, kendini yönetme, iş birliği yapma ve kendini aşma) koyulmuştur. İkinci adımda ise modele ÇUÖ'nün 4 alt ölçeği (çift doyum, çift uyumu, çiftlerin bağlılığı ve sevgi gösterme) eklenmiştir. Sonuçlar Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Değişkenler Arası Korelasyon Katsayıları

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
1. YA	-	-,07	,08	-,22**	-,16*	-,16*	-,03	-,14*	-,12	-,14	-,06	-,12	-,05	,02	,03	,01	-,10	-,12
2. ZK		-	-,03	-,09	-,43**	-,11	,09	-,15*	-,15*	-,13	,01	-,21**	,38**	,12	,21**	,05	,25**	,26**
3. ÖB			-	,03	,05	,29**	,17*	,19**	,10	,17*	,25**	,06	-,02	,07	-,09	-,09	-,02	,02
4. SE				-	-,02	,00	,17*	,09	,07	,04	,17*	,02	-,10	-,13	-,12	-,09	-,05	-,04
5. KY					-	,28**	-,47**	,28**	,28**	,23**	,15*	,19**	-,33**	-,11	-,24**	-,12	-,24**	-,22**
6. İY						-	,02	,12	,08	,13	,10	-,00	-,03	,15*	-,11	,01	-,04	,05
7. KA							-	-,04	-,13	-,01	,06	-,04	,14*	,08	,06	,06	,13	,10
8. ÇUÖ Toplam Puan								-	,85**	,90**	,59**	,69**	-,36**	-,28**	-,25**	-,49**	-,30**	-,19**
9. Çift Doyumu									-	,66**	,30**	,58**	-,37**	-,26**	-,21**	-,45**	-,33**	-,22**
10. Çift Uyumu										-	,37**	,56**	-,25**	-,18*	-,17*	-,39**	-,20**	-,11
11. Çiftlerin Bağlılığı											-	,27**	-,19**	-,12	-,26**	-,25**	-,12	-,08
12. Sevgi Gösterme												-	-,44**	-,48**	-,16*	-,52**	-,41**	-,23**
13. GRCDÖ Toplam Puan													-	,53**	,54**	,52**	,73**	,76**
14. Sıklık														-	,18*	,45**	,40**	,31**
15. İletişim															-	,13	,32**	,41**
16. Doyum																-	,26**	,23**
17. Kaçınma																	-	,64**
18. Dokunma																		-

*p<0,05 ** p<0,01

YA: Yenilik Arayışı, ZK: Zarardan Kaçınma, ÖB: Ödül Bağımlılığı, SE: Sebatsızlık, KY: Kendini Yönetme, İY: İş Birliği Yapma, KA: Kendini Aşma
ÇUÖ: Çift Uyum Ölçeği, GRCDÖ: Golombok-Rust Cinsel Doyum Ölçeği.

İlk modele göre; mizaç ve karakter boyutları, katılımcıların cinsel doyumlarını anlamlı düzeyde yordamaktadır: Düzeltilmiş $R^2 = 0,17$; $F(7, 194) = 6,72$; $p < 0,001$. Bu adımda, yalnızca zarardan kaçınma mizaç özelliği ve kendini yönetme karakter özelliğinin modele anlamlı düzeyde katkısı olduğu görülmüştür. Kişilerin zarardan kaçınma özellikleri pozitif ($\beta = 0,26$), kendini yönetme özellikleri negatif yönde ($\beta = -0,24$) modele katkıda bulunmuştur.

İkinci model de katılımcıların cinsel doyumlarını açıklamada başarılıdır: Düzeltilmiş $R^2 = 0,30$; $F(11, 190) = 8,99$; $p < 0,001$. Bu sonuca göre, zarardan kaçınma ve kendini yönetme kişilik özelliklerine ek olarak, ÇUÖ'nün sevgi gösterme alt ölçeğinin de modele anlamlı katkıda ($\beta = -0,33$) bulunduğu görülmüştür. Mizaç ve karakter özellikleri sabit tutulduğunda

ise yalnızca evlilik uyumu, katılımcıların cinsel doyumlarını %15 düzeyinde açıklamaktadır. Bu adımda, evlilik uyumunun modele eklenmesiyle zarardan kaçınma ve kendini yönetme özelliklerinin modele katkısının anlamlılığının bir önceki adıma kıyasla düştüğü görülmüştür.

Hiyerarşik regresyon analizindeki sonuçlara dayanarak kişilik özellikleri ile cinsel doyum arasındaki ilişkide evlilik uyumunun aracı rolü çoklu aracılık modeli ile incelenmiştir. Regresyon analizi sonucunda anlamlı olduğu görülen zarardan kaçınma ve kendini yönetme kişilik özelliklerinin bağımsız değişkenler olduğu iki ayrı aracılık analizi yürütülmüştür.

Zarardan kaçınma mizaç boyutu ile cinsel doyum arasındaki ilişkide evlilik uyumunun aracı etkisinin olup olmadığı, Preacher ve Hayes'in (2008) önerdiği şekilde çoklu aracılık

Tablo 2. Golombok-Rust Cinsel Doyum Ölçeği Toplam Puanı İçin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

	YA	ZK	ÖB	SE	KY	İY	KA	ÇD	ÇU	ÇB	SG	Sabit	Düzeltilmiş R2	F	ΔR2 için F	
1. Adım	B	-,33	,76	-,08	-1,07	-,64	,21	,06				44,95	,17	6,72***	6,72***	
	SH B	,27	,21	,39	,75	,23	,26	,25								
	β	-,09	,26***	-,01	-,10	-,24**	,05	,02								
2. Adım	B	-,51	,61	,15	-,95	-,44	,06	,08	-,38	,21	-,23	-2,28	71,40	,30	8,99***	10,61***
	SH B	,25	,20	,37	,67	,22	,24	,23	,21	,16	,22	,53				
	β	-,13	,21**	,03	-,09	-,17*	,02	,02	-,16	,12	-,07	-,33***				

*p<0,05 ** p<0,01 ***p<0,001

YA: Yenilik Arayışı, ZK: Zarardan Kaçınma, ÖB: Ödül Bağımlılığı, SE: Sebatsızlık, KY: Kendini Yönetme, İY: İş Birliği Yapma, KA: Kendini Aşma
ÇD: Çift Doyumu, ÇU: Çift Uyumu, ÇB: Çiftlerin Bağlılığı, SG: Sevgi Gösterme.

Tablo 3. Çift Uyum Ölçeği Toplam Puanı İçin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

		YA	ZK	ÖB	SE	KY	İY	KA	SIKLIK	İLETİŞİM	DOYUM	KAÇINMA	DOKUNMA	Sabit	Düzeltilmiş R2	F	ΔR2 için F
1. Adım	B	-,46	-,12	1,14	,67	,81	-,13	,19						79,10	,10	4,08***	4,08***
	SH B	,32	,24	,46	,84	,27	,31	,29									
	β	-,10	-,04	,18*	,06	,27**	-,03	,05									
2. Adım	B															9,06***	14,11***
	SH B	,28	,21	,40	,73	,24	,27	,25	,64	,55	,35	,44	,46				
	β	-,12	-,02	,13*	-,01	,18*	-,01	,07	-,02	-,12	-,42***	-,19*	,10				

*p<0,05 ** p<0,01 ***p<0,001

YA: Yenilik Arayışı, ZK: Zarardan Kaçınma, ÖB: Ödül Bağımlılığı, SE: Sebat Etme, KY: Kendini Yönetme, İY: İş Birliği Yapma, KA: Kendini Aşma.

modeli ile incelenmiştir. Kurulan modele göre, zarardan kaçınmanın, cinsel doyum üzerinde doğrudan bir etkisi bulunmaktadır ($\beta = 1,08$; $t = 5,76$; $p < 0,001$). Bunun yanında zarardan kaçınmanın, ÇUÖ'nün çiftlerin bağlılığı alt ölçeği dışında diğer alt ölçekleri üzerinde de etkisi vardır. Benzer şekilde, ÇUÖ'nün iki alt ölçeğinin (çift doyum ve sevgi gösterme) de cinsel doyum toplam puanı üzerine etkisi bulunmaktadır. Ancak, zarardan kaçınma ile tüm aracı değişkenler modele girdiğinde zarardan kaçınmanın cinsel doyum üzerindeki etkisi anlamlılığını yitirmemiş ya da anlamlılık seviyesi düşmemiştir ($\beta = 0,86$; $t = 4,91$; $p < 0,001$). Buna göre, zarardan kaçınma mizaç özelliği ile cinsel doyum arasında evlilik uyumunun alt ölçek puanlarının aracı etkisinin olmadığı görülmüştür (nokta tahmin= 0,22 ve %95 BCa GA [0,04 - 0,42]). Zarardan kaçınma mizaç özelliği, evlilik uyumu puanı devreye girdiğinde bile cinsel doyum üzerindeki etkisini korumaktadır.

Benzer yaklaşımla, kendini yönetme karakter özelliği ile cinsel doyum arasındaki ilişkide evlilik uyumunun alt ölçeklerinin çoklu aracılık etkileri incelenmiştir. Analiz sonucuna göre, kendini yönetmenin de cinsel doyum üzerine doğrudan etkisi anlamlıdır ($\beta = -0,88$; $t = -4,96$; $p < 0,001$). Ancak bu etki evlilik uyumunun 4 alt ölçeği modele eklendiğinde de anlamlılığını korumaktadır ($\beta = -0,64$; $t = -3,77$; $p < 0,001$). Kendini yönetme karakter özelliği ile cinsel doyum arasındaki ilişkide de, evlilik uyumunun aracı etkisinin olmadığı görülmüştür (nokta tahmin= -0,24 ve %95 BCa GA [-0,41- -0,09]). Kendini yönetme de zarardan kaçınmaya benzer şekilde, cinsel doyum üzerinde evlilik uyumu devrede olsa da doğrudan etkiye sahiptir. Dolayısıyla yapılan her iki aracılık analizi, kişilik özellikleri ile cinsel doyum arasında evlilik uyumunun aracılık etkisinin olmadığını göstermiştir. Kişilik özellikleri, cinsel doyum evlilik uyumu aracılığıyla açıklamamaktadır.

CİB tanısı olan kişilerin ve eşlerinin evlilik uyumunun, katılımcıların kişilik özellikleri ve cinsel doyumları tarafından açıklanıp açıklanamayacağı da hiyerarşik regresyon analizi ile

incelenmiştir. Bu amaçla, ÇUÖ'den alınan toplam puanın yordanması için ilk adıma MKE'nin 7 boyutu (yenilik arayışı, zarardan kaçınma, ödül bağımlılığı, sebat etme, kendini yönetme, iş birliği yapma ve kendini aşma), ikinci adıma ise GRCDÖ'nün kadın ve erkekler için ortak 5 alt ölçeği (sıklık, iletişim, doyum, kaçınma, dokunma) modele eklenmiştir. Sonuçlar Tablo 3'te sunulmuştur.

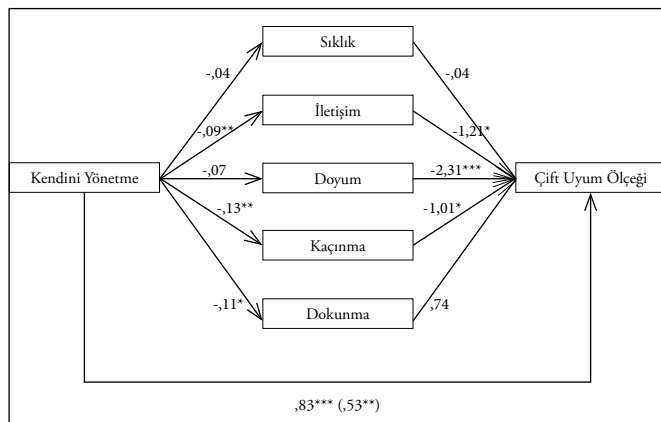
Hiyerarşik regresyon analizinin ilk adımının sonuçlarına göre, katılımcıların mizaç ve karakter özellikleri, evlilik uyumlarını istatistiksel olarak anlamlı düzeyde açıklamaktadır: Düzeltilmiş $R^2 = 0,10$; $F(7, 194) = 4,08$; $p < 0,001$. Sonuçlara göre, katılımcıların ödül bağımlılığı mizaç özelliği ($\beta = 0,18$) ve kendini yönetme karakter özelliği ($\beta = 0,27$), evlilik uyumunu anlamlı şekilde yordamaktadır. Kendini yönetme, modele daha fazla katkıda bulunarak, ödül bağımlılığına kıyasla, evlilik uyumunu daha iyi açıklamaktadır.

Hiyerarşik regresyon analizinin ikinci adımının sonuçlarına göre, bu model de anlamlı bulunmuştur: Düzeltilmiş $R^2 = 0,33$; $F(12, 189) = 9,06$; $p < 0,001$. Buna göre, ilk modelde anlamlı çıkan ödül bağımlılığı ve kendini yönetme kişilik özelliklerinin yanında GRCDÖ'nün doyum ($\beta = -0,42$) ve kaçınma ($\beta = -0,19$) alt ölçekleri de modele anlamlı katkı sağlamıştır. Katılımcıların mizaç ve karakter özellikleri sabit tutulduğunda, yalnızca cinsel doyum puanları, evlilik uyumu varyansının %13'ünü açıklamaktadır. Ayrıca bu adımda katılımcıların cinsel doyum puanlarının modele eklenmesiyle ödül bağımlılığı ve kendini yönetme kişilik özelliklerinin her ikisinin de modele katkılarındaki anlamlılık düzeyleri, ilk adıma kıyasla, düşüş göstermiştir.

Bu sonuçlardan hareketle (özellikle anlamlılık düzeylerinin düşmesi) katılımcıların mizaç ve karakter özellikleri ile evlilik uyumları arasındaki ilişkide cinsel doyumun aracı etkisinin olup olmadığı incelenmiştir. Evlilik uyumunu anlamlı şekilde açıklayan ödül bağımlılığı ve kendini yönetme kişilik özelliklerinin bağımsız değişkenler olduğu iki ayrı aracılık analizi yürütülmüştür. Bu analizler Preacher ve Hayes'in (2008) önerdiği şekilde gerçekleştirilmiştir.

Ödül bağımlılığı mizaç özelliği ile evlilik uyumu arasındaki ilişkide cinsel doyumun (GRCDÖ'nün 5 alt ölçeğinin) aracı etkisinin olup olmadığı incelenmiştir. Kurulan modele göre, ödül bağımlılığının, evlilik uyumu üzerinde doğrudan bir etkisi bulunmaktadır ($\beta = 1,19$; $t = 2,69$; $p < 0,01$). Ancak bu mizaç özelliğinin aracı değişkenlerin hiçbiri üzerinde doğrudan etkiye sahip olmadığı görülmüştür. Buna göre, ödül bağımlılığı mizaç özelliğinin cinsel doyumunu açıklamadığı görülmüştür. Bu mizaç özelliğine göre yürütülen aracılık analizi, varsayımları (yordayıcı değişken aracı değişkenler üzerinde doğrudan etkiye sahip olmalıdır) karşılamadığı gerekçesiyle sonlandırılmıştır.

Kendini yönetme karakter özelliği ile evlilik uyumu arasında cinsel doyumun aracı rolünün olup olmadığı da incelenmiştir. Analizlere göre, kendini yönetme karakter özelliğinin, evlilik uyumu üzerindeki doğrudan etkisinin anlamlı olduğu görülmüştür ($\beta = 0,83$; $t = 4,09$; $p < 0,001$). Kendini yönetme, GRCDÖ'nün iletişim, kaçınma ve dokunma alt ölçeklerini de anlamlı şekilde yordamaktadır; benzer şekilde bu 3 alt ölçek evlilik uyumu üzerine de doğrudan etki etmektedir. Kendini yönetme ile evlilik uyumu arasındaki ilişkiye GRCDÖ'nün 5 alt ölçeğinin girmesiyle, kendini yönetmenin evlilik uyumu üzerindeki etkisinin hala anlamlı olduğu ancak anlamlılık düzeyinin bir miktar düştüğü görülmüştür ($\beta = 0,53$; $t = 2,88$; $p < 0,01$). Buna göre, kendini yönetme karakter özelliği ile evlilik uyumu arasında cinsel doyumun kısmi aracılık etkisi olduğu söylenebilir. Bu etkinin anlamlı olup olmadığı, Preacher ve Hayes'in (2008) önerdiği şekilde 1000 kişilik bootstrap örnekleme üzerinde incelenmiştir. Buna göre, aracı değişkenlerin dolaylı etkisinin anlamlı olduğu görülmüştür (nokta tahmin= 0,30 ve %95 BCa GA [0,08 - 0,55]). Aracı değişkenler tek tek incelendiğinde, iletişim alt ölçeğinin (nokta tahmin= 0,10 ve %95 BCa GA [-0,01 - 0,25]) ve kaçınma alt ölçeğinin (nokta tahmin= -0,13 ve %95 BCa GA [0,02 - 0,33]) aracı etkisinin anlamlı olduğu, diğer alt ölçeklerin aracılık etkisinin anlamlı olmadığı görülmüştür. Sonuçlar Şekil 1'de

Şekil 1. Kendini Yönetme ile Evlilik Uyumu Arasındaki İlişkide Cinsel Doyumun Aracı Rollerini

Şekilde standardize olmayan betalar verilmiştir; * $p < 0,05$ ** $p < 0,01$ *** $p < 0,001$.

gösterilmiştir. Kendini yönetme ile evlilik uyumu arasındaki ilişkide GRCDÖ'nün 5 alt ölçeğinden ikisinin kısmi aracı etkiye sahip olduğu görülmektedir. Özetle, kendini yönetme karakter özelliği ile evlilik uyumu arasında cinsel doyumun aracı etkisi olduğu, kendini yönetmenin evlilik uyumunu cinsel doyum üzerinden açıkladığı söylenebilir.

TARTIŞMA

Bu çalışmada CİB olan çiftlerde kişilik özellikleri, evlilik uyumu ve cinsel doyum arasındaki ilişkiler ve evlilik uyumunun mu cinsel doyumun mu aracı etkide olduğu incelenmiştir. Sonuçlara göre, yüksek zarardan kaçınma mizaç özelliği ve düşük kendini yönetme karakter özelliği azalmış evlilik uyumu ile ilişkili iken yüksek ödül bağımlılığı mizaç özelliği artmış evlilik uyumu ile ilişkilidir. Alanyazında mizaç ve karakter boyutlarının evlilik uyumu ile ilişkisine dair az sayıda çalışma olduğu görülmektedir. Kansız ve Arkar'ın (2011) çalışmasında zarardan kaçınma ve kendini yönetme özellikleri ile evlilik uyumu arasında herhangi bir ilişki görülmezken ödül bağımlılığı mizaç özelliğinin yüksek oluşunun eşler arasındaki genel evlilik uyum düzeylerini doğrudan yordadığı görülmüştür. Eşlerin ödül bağımlılıklarının yüksek oluşunun genel evlilik doyumunu öngörmede temel alınabileceği sonucuna varılmıştır. Fakat bu çalışmanın toplum örnekleme ile yapılmış olması bizim çalışmamızın bu çalışma ile karşılaştırılmasını sınırlandırmaktadır. Çalışmamızda yüksek zarardan kaçınma ve düşük kendini yönetme özelliklerinin azalmış cinsel doyumla da ilişkili olduğu görülmüştür. Alanyazında başka kişilik modelleri ile yapılan çalışmalarda kişilik özellikleri ile cinsel doyum arasında ilişki bulan çalışmalar olduğu görülmektedir (Kurpisz ve ark. 2016, Meltzer ve McNulty 2016). Sonuç olarak elde ettiğimiz bu bulgunun alanyazın bulguları ile uyumlu olduğu söylenebilir. Bunlara ek olarak cinsel doyum ile evlilik uyumu arasındaki pozitif yönlü ilişki de alanyazın bulguları ile uyumludur (Litzinger ve Gordon 2005, Ojo 2017, Rahmani ve ark. 2009, Santtila ve ark. 2008, Sánchez-Fuentes ve ark. 2014).

Hiyerarşik regresyon analizi ve oradan hareketle yürütülen çoklu aracılık analizleri sonuçları çalışmanın diğer önemli bulgularıdır. İlk olarak kişilerin cinsel doyum düzeylerinin zarardan kaçınma ve kendini yönetme kişilik özellikleri ve ek olarak evlilik uyumunun sevgi gösterme alt boyutuyla yordanabildiği görülmüştür. Bu bulgu zarardan kaçınmanın yüksek, kendini yönetmenin düşük olmasının cinsel doyum için temel bir risk etmeni olabileceğini akla getirmektedir. Aracılık analizi bulguları bu yorumu destekler niteliktedir. Zarardan kaçınma mizaç özelliği ve kendini yönetme karakter özelliği ile cinsel doyum arasındaki ilişkide evlilik uyumunun aracılık etkisinin olmadığı görülmüştür. Yani zarardan kaçınma ve kendini yönetme kişilik özellikleri evlilik uyumu puanı devreye girdiğinde bile cinsel doyum üzerindeki etkisini

korumaktadır. Borg ve arkadaşlarının (2012) vajinismusun gelişimi ve sürmesinde zarardan kaçınma mizaç özelliğinin doğrudan bir etkisinin olabileceğini belirtmeleri bizim bulgumuzu destekler niteliktedir. Zarardan kaçınma, gelecekte olabilecek sorunlar için kötümser olma, belirsizlik korkusu ve yabancılardan utanma gibi pasif kaçınan özelliklerle karakterizedir (Arkar ve ark. 2005). Yüksek zarardan kaçınma ve düşük kendini yönetme özellikleri olan kişilerde tedbirliklik, utangaçlık, şüphelilik ve kötümserlik daha fazla, sorumluluk, amaca yönelik olma, beceriklilik ve benlik saygısı daha azdır (Arkar 2004). Bu özelliklerin farklı ruhsal bozukluk belirtilerini etkilediği düşünüldüğünde (Chávez-Eakle ve ark. 2006) cinsel doyum da etkileyebileceği fikri akla yatkındır.

Alanyazında evlilik uyumu ve cinsel doyum arasındaki yön tam olarak netleştirilemediği için bu çalışmada hem cinsel doyum hem de evlilik uyumu ayrı analizlerde bağımlı değişken olarak kullanılmıştır. Dolayısıyla katılımcıların evlilik uyumu puanlarının da yordanmasının önemli olduğu düşünülmüştür. Sonuçlar bazı kişilik özelliklerinin ve cinsel doyumun evlilik uyumunu yordadığını göstermiştir. Hiyerarşik regresyon analizine göre ödül bağımlılığı mizaç özelliği ve kendini yönetme karakter özelliğine ek olarak cinsel doyum ve cinsel kaçınma puanları evlilik uyumunu yordamaktadır. Ödül bağımlılığı özelliği olan kişiler başkalarını memnun etmeye çalışan, yardımsever, duygusal, kendi doyumlarını erteleyebilen kişiler olarak tanımlanmaktadır (Arkar ve ark. 2005). Kendini yönetme özelliğinin de bu özelliklere eklenmesiyle evlilik uyumunu yordaması beklenen bir durumdur. Nitekim Kansız ve Arkar'ın (2011) çalışması da bizim bulgumuzu desteklemektedir. Bu sonuçlardan hareketle yürütülen aracılık analizi, kendini yönetme özelliği ile evlilik uyumu arasında cinsel doyumun aracı rolde olduğunu göstermiştir. Kendini yönetme karakter özelliğinden düşük puan alan kişilerin cinsel iletişimlerinin bozulduğu ve cinsel ilişkiden kaçınmanın arttığı ve bu yolla da evlilik uyumlarının azaldığı söylenebilir. Fisher ve McNulty (2008) de nevrozizm ile evlilik uyumu arasında cinsel doyumun aracı rolü olduğunu göstermiştir. Kendini yönetme karakter özelliğinin de nevrozizm ile ilişkili olduğu göz önüne alındığında (Sevi Tok ve Arkar 2012) bulgumuzun alanyazını desteklediğini söyleyebiliriz.

Bir kişinin sınırlılıklarını kabul etme yeteneği, olgun kendilik yönelimli davranışın gelişmesinde önemlidir. Uyumları kötü olan, aşığılık ve yetersizlik duyguları olan kişiler, sıklıkla tepkiselidirler; halbuki iyi uyumlular, kendileri hakkındaki gerçekleri bilirler ve kabul ederler. Kendini yönetme özelliği düşük kişilerin de işte bu olumsuz özelliklere sahip olduğu ve benlik saygılarının düşük olduğu, sorunlarından ötürü başkalarını suçladıkları, kendileri ile mücadele ettikleri söylenmektedir (Cloninger ve ark. 1993). Dolayısıyla bu özelliklerin farklı sorunlara yol açabileceği beklenen bir durumdur. Bunlardan biri de cinsel doyum olabilir. Benlik

saygısının da cinsel doyumla ilişkili olduğu ve benlik saygısının yüksek olmasının bir partner ile doyumlu cinsel davranışlar hakkında daha iyi bir iletişim kurma yeteneği ile ilişkili olduğu bulunmuştur (Oattes ve Offman 2007). Timm ve Keiley (2011) cinsel iletişim ile evlilik doyumunu arasında pozitif bir ilişki olduğunu bulmuştur. Cinsellikte iletişim ve cinsel ilişki büyük oranda duygu ortaklığı gerektirmektedir. Çiftlerin birbirleriyle olan iletişimi çiftlerin birbirleriyle uyumlu bir ilişki sürdürmeleri ile ilişkilidir. Duygusal ifadelerini düzenlemek ve başarılı bir şekilde iletişim kurmak için gerekli becerilere sahip olmayan çiftler, savunmacı olma veya çatışma durumundan geri çekilme eğilimindedir ve bu davranışlar daha sonra evlilikle ilgili memnuniyetsizlik ve evliliğin bozulmasını öngörmektedir (Litzinger ve Gordon 2005).

Cinsel ilişkiden kaçınma da cinsel iletişim gibi cinsel doyumun önemli bileşenlerindedir. Micò ve arkadaşları (2013) genel olarak, cinsel motivasyon üzerinde, kişiliğin engelleyici yönlerinin, uyarıcı olanlardan daha derin etkilere sahip olduğunu belirtmişlerdir. Bu anlamda benlik saygıları düşük, hatalarını bastırıp başkalarını suçlayan düşük kendini yönetme karakter özelliğine sahip kişilerin cinsel ilişkiden kaçınması da olası olabilir. Bu da sonuçta evlilik uyumunu bozucu bir etkiye sahip olabilir.

Çalışmamızdan elde edilen bulgular da bu alanyazın bilgileriyle örtüşmektedir. Düşük kendini yönetme karakter özelliği zemininde ortaya çıkan cinsel iletişimsizlik ve kaçınmanın evlilik uyumunu azalttığı söylenebilir. Kendilik yönelimi olumsuz olan, hatalarını inkar eden, tepkisel ve bağımlı özellikleri olan kişiler cinsel iletişimde de güçlük yaşıyor ve cinsellikten kaçıyor olabilir. Bu da genel evlilik uyumunun azalmasına sebep oluyor olabilir. Böylece sağlıklı evlilik işlevlerini geliştirmek için tasarlanacak müdahalelerde ve özellikle CİB olan çiftlerin tedavisinde cinsel doyumun (cinsellikte iletişimin artırılması ve cinsel ilişkiden kaçınmanın azaltılması) ele alınması gereken bir özellik olduğu söylenebilir.

Çalışmanın bulgularının kuramsal ve uygulamaya dönük bazı doğurguları olabileceği düşünülmektedir. Kuramsal olarak, bulgular, kişilik özellikleri ile evlilik uyumu arasındaki bağı daha iyi anlamak için cinsel ilişkiyi anlamının önemini göstermiştir. Burada özgül olarak, düşük kendini yönetme karakter özelliğinin evlilik uyumunun daha düşük düzeyleriyle ilişkili olmasının, düşük kendini yönetme özelliğinin cinsel ilişkiyi etkilediği özel süreçlerden kaynaklandığı görülmektedir. Ayrıca bahsedildiği gibi cinsel doyum ile evlilik ilişkisi arasındaki yön tartışmalıdır. Ancak bu çalışmanın sonuçları cinsel doyumdan evlilik uyumuna giden bir yolun daha makul olacağını akla getirmektedir. Ancak yine de bunun döngüsel bir süreç olabileceği unutulmamalıdır. Uygulama ile ilgili olarak, bu bulgular, evlilik işleyişinin sağlıklı olması için tasarlanmış müdahalelerde cinsel ilişkinin önemini

vurgulamaktadır. Çiftlerin ilişkilerinin olumsuz yönlerini ele almalarına yardımcı olmayı amaçlayan müdahaleler, ilişkinin cinsel bileşenini de ele alarak alınacak faydayı artırabilir. Gerçekten de birçok çalışma cinsel doyum ve evlilik uyumunun iki yönlü etkilerine işaret etmiştir. Özellikle cinsel terapide çiftler arasındaki cinsel iletişime odaklanmak ve cinsel ilişkiden kaçınmayı azaltmak çiftlerin evlilik uyumlarını arttıracaktır. Alanyazında psikoterapide kişilik özelliklerinin rolünün önemine vurgu yapılmaktadır (Zinbarg ve ark. 2008). Düşük kendini yönetme karakter özelliğinde görülen olumsuz belirtiler üzerine çalışmak, kişilerin evlilik uyumlarında değişikliğe sebep olabilir. Özellikle kişilerarası psikoterapi ve bilişsel psikoterapide bu karakter boyutuna eğilmek önemli olabilir. Ayrıca aracı değişken analizleri sonuçlarından hareketle, psikoterapide kişilik özellikleri kullanılmasa bile kişiliğin etkilediği varsayılan cinsel iletişim ve cinsel ilişkiden kaçınma yani cinsel doyumun ele alınması gerektiği söylenebilir.

Bu araştırma kişilik, cinsel doyum ve evlilik uyumunu klinik bir örnekleme inceleyen ender çalışmalardan biridir. Ayrıca CİB olan çiftlerin evlilik uyumunun hangi kişilik özellikleriyle ne yolla açıklandığını göstermektedir. Tüm bu önemli bulgulara rağmen çalışma birtakım sınırlılıklara da sahiptir. Çalışmanın kesitsel doğası bir sınırlılıktır. Özellikle uzunlamasına yapılacak çalışmalar bu ilişkiyi daha iyi anlamamıza olanak tanıyacaktır. Öz bildirim ölçekleri kullanılması diğer bir sınırlılıktır. Kişiliğin değerlendirilmesinde klinik görüşme gibi veya başka kuramlara dayalı ölçüm araçlarının kullanıldığı benzer çalışmaların yapılması önemlidir. Bu çalışmada genel bir bakış sunulması amaçlandığından CİB türüne göre bir değerlendirme yapılmamıştır. Spesifik tanı gruplarında benzer çalışmalar yapılarak elde edilen bulguların tekrar edilmesinin önemli katkılar sunacağı düşünülmektedir. Ek olarak kadın ve erkeklerin ayrı ayrı olarak daha geniş örnekleme incelenmesi de önemlidir. Bu yüzden gelecek çalışmaların tüm bu sınırlılıkları dikkate alarak tasarlanmasının daha derinlemesine sonuçlar vereceği düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Althof SE, Leiblum SR, Chevret-Measson M ve ark. (2005) Psychological and interpersonal dimensions of sexual function and dysfunction. *J Sex Med* 2: 793-800.
- American Psychiatric Association (2013) Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders. 5th ed. Arlington, VA, American Psychiatric Association.
- Amerikan Psikiyatri Birliği (2000) DSM-IV-TR Tanı Ölçütleri Başvuru El Kitabı, İkinci Baskı (2005) (Çev. Ed: E Köroğlu). Ankara, Hekimler Yayın Birliği.
- Arkar H (2004) Cloninger'in Psikobiyolojik Kişilik Kuramının Türk Örnekleminde Sınanması. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Arkar H, Sorias O, Tunca Z ve ark. (2005) Mizaç ve Karakter Envanteri'nin Türkçe formunun faktör yapısı, geçerlik ve güvenilirliği. *Türk Psikiyatri Derg* 16: 190-204.
- Barrientos JE, P'aez D (2006) Psychosocial variables of sexual satisfaction in Chile. *J Sex Marital Ther* 32: 351-68.
- Borg C, Peters ML, Schultz WW ve ark. (2012) Vaginismus: heightened harm avoidance and pain catastrophizing cognitions. *J Sex Med* 9: 558-67.
- Byers ES, MacNeil S (2006) Further validation of the interpersonal exchange model of sexual satisfaction. *J Sex Marital Ther* 32: 53-69.
- Chávez-Eakle RA, Lara MDC, Cruz-Fuentes C (2006) Personality: A possible bridge between creativity and psychopathology? *Creativity Res J* 18: 27-38.
- Chen Z, Tanaka N, Uji M ve ark. (2007) The role of personalities in the marital adjustment of Japanese Couples. *Soc Behav and Pers* 35: 561-72.
- Cloninger CR, Svrakic DM, Przybeck TR (1993) A psychobiological model of temperament and character. *Arch Gen Psychiatry* 50: 975-90.
- Cloninger CR, Przybeck TR, Svrakic DM ve ark. (1994) The Temperament and Character Inventory (TCI): A guide to its development and use. St Louis, Missouri, Center for Psychobiology of Personality.
- Crisp C, Vaccaro C, Fellner A ve ark. (2015) The influence of personality and coping on female sexual function: A population survey. *J Sex Med* 12: 109-15.
- Crisp CC, Vaccaro CM, Pancholy A ve ark. (2013) Is female sexual dysfunction related to personality and coping? An exploratory study. *Sex Med* 1: 69-75.
- Derogatis LR, Meyer JK (1979) The invested partner in sexual disorders: A profile. *Am J Psychiatry* 136: 1545-9.
- Fişiloğlu H, Demir A (2000) Applicability of the Dyadic Adjustment Scale for marital quality with Turkish couples. *Eur J Psychol Assess* 16: 214-8.
- Fisher T, McNulty J (2008) Neuroticism and marital satisfaction: The mediating role played by the sexual relationship. *J Fam Psychol* 22: 112-22.
- Gülsün M, Aydın H, Gülçat Z (2006) Evlilik ilişkisi ve kadın cinsel işlev bozukluğu üzerine bir çalışma. *Türkiye'de Psikiyatri* 8: 67-73.
- Harris JM, Cherkas LE, Kato BS ve ark. (2008) Normal variations in personality are associated with coital orgasmic infrequency in heterosexual women: A population-based study. *J Sex Med* 5: 1177-83.
- Heaven PCL, Fitzpatrick J, Craig FL ve ark. (2000) Five personality factors and sex: Preliminary findings. *Pers and Individual Differences* 28: 1133-41.
- Kansız M, Arkar H (2011) Mizaç ve karakter özelliklerinin evlilik doyumuna üzerine etkisi. *Anadolu Psikiyatri Derg* 12: 24-9.
- Karney B, Bradbury TN (1995) The longitudinal course of marital quality and stability: A review of theory, methods, and research. *Psychol Bull* 118: 3-34.
- Kempeneers P, Andrianne R, Bauwens S ve ark. (2013) Functional and psychological characteristics of Belgian men with premature ejaculation and their partners. *Arch Sex Behav* 42: 51-66.
- Kennedy SH, Dickens SE, Eisfeld BS ve ark. (1999) Sexual dysfunction before antidepressant therapy in major depression. *J Affect Disord* 56: 201-8.
- Konkan R, Bayrak M, Gönüllü OG ve ark. (2012) Vajinusmuslu kadınlarda cinsel işlev ve doyum. *Düşünen Adam Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi* 25: 305-11.
- Köse S, Sayar K, Ak İ ve ark. (2004) Mizaç ve Karakter Envanteri (Türkçe TCI): Geçerlik, güvenilirliği ve faktör yapısı. *Klinik Psikofarmakoloji Bül* 14: 107-31.
- Kurpisz J, Mak M, Lew-Starowicz M ve ark. (2016) Personality traits, gender roles and sexual behaviours of young adult males. *Ann Gen Psychiatry* 15: 28.
- Laumann EO, Paik A, Rosen RC (1999) Sexual dysfunction in the United States: Prevalence and predictors. *JAMA* 281: 537-44.
- Leeners B, Hengartner MP, Rössler W ve ark. (2014) The role of psychopathological and personality covariates in orgasmic difficulties: A prospective longitudinal evaluation in a cohort of women from age 30 to 50. *J Sex Med* 11: 2928-37.
- Lewis RW, Fugl-Meyer KS, Corona G ve ark. (2010) Definitions/epidemiology/risk factors for sexual dysfunction. *J Sex Med* 7: 1598-607.
- Litzinger S, Gordon KC (2005) Exploring relationships among communication, sexual satisfaction and marital satisfaction. *J Sex Marital Ther* 31: 409-24.
- McCabe M, Althof SE, Assalian P ve ark. (2010) Psychological and interpersonal dimensions of sexual function and dysfunction. *J Sex Med* 7(1 Pt 2): 327-36.
- Meltzer AL, McNulty JK (2016) Who is having more and better sex? The Big Five as predictors of sex in marriage. *J Res in Pers* 63: 62-6.

- Metz ME, Epstein N (2002) Assessing the role of relationship conflict in sexual dysfunction. *J Sex Marital Ther* 28: 139-64.
- Micò U, Scimeca G, Bruno A ve ark. (2013) The relationship between personality and sexual motivation: an investigation based on Cloninger's model in nonclinical Italian subjects. *Riv Psichiatr* 48: 307-14.
- Moyano N, Sierra JC (2013) Relationships between personality traits and positive/negative sexual cognitions. *Int J Clin and Health Psychol* 13: 189-96.
- Oattes MK, Offman A (2007) Global self-esteem and sexual self-esteem as predictors of sexual communication in intimate relationships. *Can J Hum Sex* 16: 89-100.
- Oksuz E, Malhan S (2005) The prevalence of male sexual dysfunction and potential risk factors in Turkish men: a web-based survey. *Int J Impot Res* 17: 539-45.
- Oksuz E, Malhan S (2006) Prevalence and risk factors for female sexual dysfunction in Turkish women. *J Urol* 175: 654-8.
- Ojo AAE (2017) Personality traits and sexual satisfaction as determinants of marital satisfaction among couples in Ibadan. *Gender and Behav* 15: 8421-41.
- Peixoto MM, Nobre P (2016) Personality traits, sexual problems, and sexual orientation: An empirical study. *J Sex Marital Ther* 42: 199-213.
- Preacher KJ, Hayes AF (2008) Asymptotic and resampling strategies for assessing and comparing indirect effects in multiple mediator models. *Behav Res Methods* 40: 879-91.
- Quinta Gomes AL, Nobre P (2011) Personality traits and psychopathology on male sexual dysfunction: an empirical study. *J Sex Med* 8: 461-9.
- Rahmani A, Khoei E, Gholi LA (2009) Sexual satisfaction and its relation to marital happiness in Iranians. *Iranian Journal of Public Health* 38: 77-82.
- Rust J, Golombok S (1986) The GRISS: A psychometric instrument for the assessment of sexual dysfunction. *Arch Sex Behav* 15: 157-65.
- Rust J, Golombok S, Collier J (1988) Marital problems and sexual dysfunction: how are they related? *Br J Psychiatry* 152: 629-31.
- Samaneh N (2012) Personality type and marital satisfaction. *Interdisciplinary J Contemp Res in Business* 4: 372-83.
- Sánchez-Fuentes MM, Santos-Iglesias P, Sierra JC (2014) A systematic review of sexual satisfaction. *Intern J Clin and Health Psychol* 14: 67-75.
- Santtila P, Wager I, Witting K ve ark. (2008) Discrepancies between sexual desire and sexual activity: Gender differences and associations with relationship satisfaction. *J Sex Marital Ther* 34: 31-44.
- Schenk J, Pfrang H (1986) Extraversion, neuroticism, and sexual behavior. Interrelationships in a sample of young men. *Arch Sex Behav* 15: 449-55.
- Sevi Tok ES, Arkar H (2012) Psikobiyolojik Kişilik Modeli ile Beş Faktör Kişilik Kuramının Türk örnekleminde karşılaştırılması. *Anadolu Psikiyatri Derg* 13: 262-9.
- Spanier GB (1976) Measuring dyadic adjustment: New scales for assessing the quality of marriage and similar dyads. *J Marriage Family* 38: 15-28.
- Spanier GB, Lewis RA (1980) Marital quality: A review of the seventies. *J Marriage Family* 42: 825-39.
- Şafak Öztürk C, Arkar H (2018) Temperament and character dimensions, marital adjustment, and sexual satisfaction in couples with sexual dysfunction. *Turkish J Clin Psychiatry* 21: 231-44.
- Timm TM, Keiley MK (2011) The effects of differentiation of self, adult attachment, and sexual communication on sexual and marital satisfaction: a path analysis. *J Sex Marital Ther* 37: 206-23.
- Tuğrul C, Öztan N, Kabakçı E (1993) Golombok-Rust Cinsel Doyum Ölçeği'nin standardizasyon çalışması. *Turk Psikiyatri Derg* 4: 83-8.
- Trudel G, Boulos L, Matte B (1993) Dyadic adjustment in couples with hypoactive sexual desire. *J Sex Edu and Ther* 19: 31-6.
- Trudel G, Landry L, Larose Y (1997) Low sexual desire: The role of anxiety, depression and marital adjustment. *Sex and Marital Ther* 12: 95-9.
- Wilson GD, Cousins JM (2003) Partner similarity and relationship satisfaction: development of a compatibility quotient. *Sex and Relationship Ther* 18: 161-70.
- Zinbarg RE, Uliaszek AA, Adler JM (2008) The role of personality in psychotherapy for anxiety and depression. *J Per* 76: 1649-88.